

Fredrik Pettersson
kanslisekreterare
Tel. 0470-412 34

Justitiedepartementet

Växjö kommuns yttrande över Justitiedepartementets remiss av Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)

Växjö kommun lämnar följande yttrande över delbetänkandet:

Valmyndighetens utökade ansvar för utbildningsmaterial och krav på kommunerna att använda utbildningsmaterialet

Växjö kommun har vid de senaste valen använt valmyndighetens utbildningsmaterial vid sina utbildningar av röstmottagare. Förslaget att kommunerna måste använda utbildningsmaterialet bedöms därför inte ha någon påverkan. Lokala anpassning av materialet får göras, vilket också gjorts vid de senaste två valen.

Det anges även att kommunens utbildningsmaterial ska kvalitetssäkras i de fall man gör lokala anpassningar. En kvalitetssäkring av anpassat utbildningsmaterial är i grunden positivt men vi ser en risk att det skapar en oproportionerligt stor arbetsbörda för Valmyndigheten och till viss del länsstyrelsen. Det finns en risk att detta endast blir ett byråkratiskt hinder som inte skapar värde för någon aktör. Att överlåta lokala anpassningar av utbildningsmaterialet till kommunerna borde med andra ord kunna göras utan krav på granskning.

I samtliga röstningslokaler ska det likt i vallokaler finnas en röstmottagare som pekas ut som ordförande

Växjö kommun tillstyrker förslaget. Det är naturligt att det finns en huvudansvarig i alla röstningslokaler liksom i vallokaler. Växjö kommun delar även utredningens bedömning att denna person bör ha ett högre arvode och utredningens exempelberäkning av summa tycks rimlig och kan användas av kommunerna som riktmärke.

Förtydliganden att väljaren i normalfallet ensam ska ta valsedlar och ensam göra iordning sin röst

Växjö kommun tillstyrker detta förtydligande att väljaren ska använda sin rösträtt ensam i syfte att minska risken för otillbörlig påverkan. Vi kan dock sakna ett resonemang i utredningen kring vem som har rätt att ta hjälp av ett biträde. I lagen anges att det är personer med funktionsnedsättning eller liknande. Det är svårt för röstmottagarna att ta ställning till om en väljare verkligen behöver hjälp att göra iordning sin röst. Med nuvarande lagstiftning anser vi att det är omöjligt att neka någon att ta hjälp av ett biträde om väljaren uttrycker behovet. En möjlig väg framåt hade kunnat vara att istället för "funktionsnedsättning eller liknande" använda samma formulering som vid exempelvis ambulerande röstmottagare, nämligen "sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder". På det sättet hade röstmottagarna haft större möjligheter att ingripa mot den så kallade familjeröstning regeringen avser motverka. Man hade då kunnat komplettera lagstiftningen med att personer som inte innefattas av dessa tre kategorier endast får ta hjälp av röstmottagare.

Den nu föreslagna ändringen att även en röstmottagare måste medverka kan dock till viss del motverka fenomenet. Utredningen ser inga kostnadsökningar till följd av förslaget men behov av ökade hjälpinsatser. Växjö kommun bedömer att det finns ett osäkerhetsmoment här som kan innebära ökade kostnader i form av behov av fler röstmottagare ifall det skulle visa sig att denna hjälpinsats blir vanligt förekommande. Man bör överväga att inkludera denna reform i den utvärdering som ska göras av avskärmning av valsedlar efter valet 2022.

Den föreslagna förändringen kan innebära kommunikativa utmaningar i val- och röstningslokaler när röstmottagaren ska förklara för väljare som tar hjälp av biträde att även röstmottagaren måste vara med bakom skärmen samt informerar om tystnadsplikten för biträdet. För att undvika missförstånd och konflikter anser vi att Valmyndigheten bör särskilt uppmärksamma denna förändring i sina informationsinsatser inför valet.

Tydligare att röstmottagningen är offentlig

Växjö kommuns tillstyrker det föreslagna tillägget. Det är av yttersta vikt att den demokratiska processen är öppen för granskning. Vi vill dock påtala vikten av att de som avser att övervaka röstningsprocessen rättar sig efter röstmottagarnas instruktioner så att arbetet på

röstmottagningsstället inte störs och att väljarna inte upplever påverkan eller att deras valhemlighet röjs.

Tillhandahållande och presentation av valsedlar

Växjö kommun tillstyrker förslaget om att det är röstmottagarna som ska placera ut valsedlarna på röstmottagningsställena och att valsedlarna ska presenteras som utredningen föreslår. Växjö kommun har redan idag den ordningen som föreslås gälla från 2022. Växjö kommun tillstyrker även utredningens bedömning om att det inte är lämpligt att lagstifta om att Växjö kommun ska ansvara för distribution av samtliga anmälda partiers valsedlar. Vi håller med om resonemanget att det ökar risken för omval på grund av fel. Dessutom skulle arbetsbördan öka avsevärt för Växjö kommun.

Nya regler om propaganda

Växjö kommun tillstyrker utredningens förslag om att förtydliga reglerna om propaganda med att inkludera ett område närmast utanför röstmottagningsställena. Detta ger ett tydligt mandat för valnämnderna som tidigare saknats. Växjö kommun ser vissa problem med avgränsningar vid eventuell köbildning, även om detta sannolikt kan hanteras i de lokala riktlinjerna.

Utökad rätt för röstmottagarna att tillfälligt avvisa personer från röstmottagningsstället

Växjö kommun tillstyrker att röstmottagarna får möjligheten att istället för att avbryta röstmottagningen, tillfälligt avvisa en person som inte rättar sig efter reglerna. Vi håller även med om utredningens resonemang att detta i första hand ska vara en uppgift för ordföranden. Det är bra att utredningen förtydligar att avlägsnande av personer även i fortsättningen ska ske av polis eller ordningsvakt.

Avskärmad plats för valsedlar

Växjö kommun håller med om att det är rimligt att vänta med en utvärdering av reglerna för avskärmning av valsedlar till efter valet 2022.

Vi är dock bekymrade över utredningens resonemang om placeringen av valsedlar. Ingen förändring föreslås på denna punkt men utredningens

resonemang om att det inte finns något förbud att placera valsedlar i direkt anslutning till valskärmarna anser vi riskerar att öppna för att en del kommuner tar detta som ett godkännande att införa så kallade valbås.

Eftersom lagen slår fast att valsedlarna i första hand ska placeras utanför röstmottagningsstället ser vi detta som en för vid tolkning. Visserligen noterar utredningen att placeringen är beroende av lokalens beskaffenhet men markerar enligt vår uppfattning inte tillräckligt att placera valsedlar och valskärmar i direkt anslutning till varandra måste anses vara ett undantag och en absolut sista lösning. Om vissa kommuner börjar använda "valbås" i stor utsträckning riskerar det att leda till en diskussion bland väljarna om varför det ser så olika ut i kommunerna.

Vi har inget emot att valbås införs, men i sådana fall bör en lagändring genomföras.

Kostnadsberäkningar och andra konsekvenser

Växjö kommun bedömer att utredningens beräkningar om kostnader samt andra konsekvenser är väl grundade och tillstyrker bedömningen att ett utökat statsbidrag för kommunerna är rimligt om förslagen i betänkandet förs in i vallagen. Växjö kommun har ovan i detta yttrande dock uttryckt sin oro för en eventuell kostnadsökning framöver vad gäller reformen om att en röstmottagare måste vara närvarande om en väljare får hjälp av ett biträde vid valsedlarna eller vid valskärmen.